

PAPER DETAILS

TITLE: OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİYLE İLGİLİ GÖRÜSLERİ

AUTHORS: Aysenur KULOĞLU,Zeynep YASAR,Merve ÖZER

PAGES: 171-186

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1534017>

KAZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ
Kazım Karabekir Faculty of Education

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

KÂZIM KARABEKİR EĞİTİM FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF KÂZIM KARABEKİR EDUCATION FACULTY

Araştırma Makalesi

Doi: 10.33418/ataunikkefd.868479

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON VALUES EDUCATION

Ayşenur KULOĞLU

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Elazığ, Türkiye
e-posta: adonder@firat.edu.tr ORCID ID:0000-0003-0217-8497

Zeynep YAŞAR

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,, Elazığ, Türkiye
e-posta: zeynepyasar90@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-3579-925X

Merve ÖZER

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,, Elazığ, Türkiye
e-posta: mer-ve1939@hotmail.com ORCID ID: 0000-0003-0082-9188

Başvuru Tarihi: 26.01.2021 Yayına Kabul Tarihi: 02.08.2021 Yayınlanma Tarihi: 30.12.2021

Atıf/Citation: Kuloğlu, A., Yaşar, Z., & Özer, M. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimiyle ilgili görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 171-186. Doi: 10.33418/ataunikkefd.868479

Öz

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitiminde değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Elazığ'da 2018-2019 öğrenim yılında, resmî okullarda görev yapan 48 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin okul öncesi dönemde değerler eğitimine çok önem verdiklerini ve bu eğitimin bireye ve topluma katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenler sevgi, sorumluluk gibi değerleri kazandırmakta zorlanmadıkları ancak sabır, saygı gibi değerleri kazandırmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda değerler eğitimi sürecinin daha iyi olabilmesi adına drama, hikâye gibi çeşitli etkinlikler yaptıklarını ifade etmişlerdir. Değerler eğitiminin daha etkili olması için aile katılım çalışmalarına daha çok yer verilmesi gerektiğini ve ailelere değerler eğitimi ile ilgili seminer verilmesinin yararlı olacağını ileri sürmüşlerdir. Çalışma sonuçlarına göre, okul öncesi öğretmenlerine ve ailelere değerler eğitiminin içeriğinin tam olarak neleri kapsadığına dair eğitimler verilebilir. Öğretmenler; yaptıkları veli toplantılarında düzenli olarak ailelere öğrencilerde kalıcı hâle gelen

Kuloğlu, A., Yaşar, Z., & Özer, M. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimiyle ilgili görüşleri.

ve gelmeyen değer kavramları ile ilgili geribildirimlerde bulunarak, aileyi de her daim sürecin içinde tutması faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Değerler Eğitimi, Okul Öncesi Öğretmeni.

Abstract

The aim of this study was to determine preschool teachers' views on values education in preschool education. The case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. 48 preschool teachers working in public schools in Elazığ province in the 2018-2019 academic year constituted the study group of the research. The semi-structured interview form developed by the researcher was used as the data collection tool. The data obtained from the interviews were analyzed and interpreted using the content analysis. At the end of the study, teachers stated that they attached great importance to values education in the preschool period and that this education would contribute to the individual and society. Nevertheless, teachers indicated that they did not have difficulty in gaining values such as love and responsibility, however, they had difficulty in gaining values such as patience and respect. They also stated that they conducted various activities such as drama and story so that the values education process would be better. They argued that family participation studies should be employed more frequently and that it would be beneficial to provide families with seminar on values education so that values education would be more effective. According to the results of the study, preschool teachers and families can be provided with education on exactly what the content of values education includes. It may be beneficial for teachers to always keep families in the process by regularly providing them with feedback on permanent and non-permanent value concepts in students during parent-teacher meetings.

Keywords: Values, Values Education, Preschool Teacher

GİRİŞ

Günümüzde okul öncesi, eğitim sisteminin ilk basamağını oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitim çocukların tüm gelişim alanlarını etkileyen ve onları geleceğe hazırlayan bir süreçtir. Çocukların ahlak, karakter, dil, davranış gibi alanlardaki kazanımların temeli bu dönemde gerçekleşmektedir. Bu alanlardan bir tanesi de değerler eğitimidir. Değerler eğitimi bireyin kişilik gelişimine katkı sağlayarak, topluma faydalı, sorumluluk sahibi iyi insanlar yetiştirmeyi sağlamaktır.

Okul öncesi eğitim, çocuğun ilkokula başlamadan bir önceki dönemini içine alan bu yaş dönemi çocuklarının gelişim seviyelerine ve bireysel farklılıklarına uygun, gelişim alanlarını etkileyen, yaşadıkları toplumun niteliği ve kültürel değerlere yönelik gelişmelerini sağlayan eğitimidir (Oğuzkan & Oral, 2003). Bu eğitim sürecinde amaç; olumlu davranışlar gösteren çocuklar yetiştirerek, çocuğu bir üst aşama olan ilkokula hazırlamaktır (Aral, Kandır & Can Yaşar, 2002). Çocuğun yaşamında en hızlı gelişim gösterdiği dönem okul öncesi eğitim aldığı döneme denk gelmektedir. Bu yüzden çocuğun gelecekte olumlu davranışlar gösteren örnek bir birey olması için okul öncesi eğitim önemli bir hâle gelmiştir. Geçmişteki çalışmalar, okul öncesi eğitimin çocukların gelişimini uzun süre etkilediği ve verilen eğitimin kalitesinin çok önemli olduğunu göstermektedir (Evans, 1996; Weikart, 1993; akt. Yavuzer, 2003).

Okul öncesi dönem erken çocukluk dönemi olup değerlere ilişkin bilgilerin temelini atıldığı ilk dönemdir. Çocuklar, değerlere ilişkin bilgileri yaşamlarının her aşamasında öğrenmekte ve uygulamaktadır ancak ilk bilgiler erken dönemde kazanılmaya başlanmaktadır (Ogelman & Sarıkaya, 2015). Bu yüzden değerlerin iyice anlaşılması ve kalıcı olabilmesi için küçük yaştan itibaren çocuklara kazandırılması oldukça önemlidir. Okul öncesi dönemde verilen değerler eğitimiyle çocukların yaşadıkları çevreyi benimseyen, değişen şartlarda sorumluluklarını bilen, yaşamı olumlu

görebilen, sağlıklı bir kişiliği olan iyi vatandaşlar olarak yetiştirmek amaçlanmaktadır (MacNaughton vd. , 2007). Ayrıca okul öncesi dönem öğrenim sürecinin ilk basamağı olmakla birlikte bu süreçte değerler eğitiminin de ele alınması gereken önemli konulardan biridir (Oktay, 1999).

Okul öncesi eğitim sürecini yöneten öğretmenlerin değerler eğitimine dair görüşleri büyük önem taşımaktadır. Çünkü öğretmenler sadece istenilen içeriği öğretmekle kalmamakla birlikte, aynı zamanda öğrencilerin diğer gelişim alanlarına da etki etmektedir. Toplumun bir parçası olarak öğretmenler değerleri, tutumları, davranışları, duygusal tarafları, hayata bakış açıları ile okulda bulunmaktadır. Öğretmenlerin benimsedikleri temel değerler çocukların gözlem ve model alma yoluyla kendilerinin o değerleri kazanımlarını desteklemektedir (Kozikoğlu, 2018). Öğretmenler bu dönemde okul öncesi eğitim programında yer alan değerleri farklı etkinlikler kullanarak çocuklara kazandırmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle öğretmenlerin değerlere ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri çok önemli bir hâl almaktadır. Yapılan bu çalışma ile okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşleri belirlemeyi amaçlamıştır ve aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

Okul öncesi öğretmenlerinin;

1. Değerler eğitimi ilgili görüşleri nelerdir?
2. Değerler eğitiminde öncelikli olarak verilmesi gereken değerler ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Değerler eğitiminde öğrencilere kazandırmakta zorlanmadıkları değerlere yönelik görüşleri nelerdir?
4. Değerler eğitiminde öğrencilere kazandırmakta zorlandıkları değerlere yönelik görüşleri nelerdir?
5. Değerler eğitiminde kullandıkları etkinlikler nelerdir?
6. Değerler eğitimi öğretiminde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
7. Değerler eğitiminin daha etkili şekilde öğrenilmesine/öğretilmesine ilişkin önerileri nelerdir?
8. Değerler eğitiminde ailenin etkileri ve ailelere yönelik öğretmenlerin önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşlerini derinlemesine araştırmaktır. Bu nedenle araştırmanın amacına göre nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması verilerin toplanması, düzenlenmesi, çözümlenmesi ve yorumlanmasında etkili olan özel bir yöntem olup, ayrıca çözümleme ve yorumlama süreci olarak da tanımlanmaktadır (Patton, 2002).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; Elazığ ilinde 2018-2019 yılında resmî okullarda görev yapmakta olan, çalışmaya gönüllü olarak katılan 48 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem, kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi, çalışmada en kolay şekilde verilerin elde edileceği bireylerin örneklem kapsamına alınmasıdır (Kurtuluş, 2010).

Çalışma grubuna alınan okul öncesi öğretmenlerine ilişkin kişisel bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.
Okul Öncesi Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler

Değişkenler	N	f
Cinsiyet	Kadın	45
	Erkek	3
Kıdem	1-10 yıl	23
	11-20 yıl	15
	21 ve üstü	10
Öğrenim Durumu	Lisans	41
	Ön lisans	7

Tablo 1 incelendiğinde, 48 okul öncesi öğretmenle görüşme yapıldığı, bunlardan 45 okul öncesi öğretmenin kadını, 3 okul öncesi öğretmenin ise erkek olduğu görülmektedir. Kıdem dağılımı ise: 1-10 yıl olan okul öncesi öğretmenlerin sayısı 23, 11-20 yıl arasında olan okul öncesi öğretmenlerin sayısı 15, 21 yıl ve üzerinde olan okul öncesi öğretmenlerin sayısı 10’dur. Öğrenim durumları açısından incelendiğinde ise dağılımın, lisans mezunu okul öncesi öğretmenlerin sayısı 41, Ön lisans mezunu okul öncesi öğretmenlerin sayısının 7 olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışma, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle verilerin toplandığı nitel bir araştırmadır. Araştırmada veri toplamak için araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği taşıdığı belli standartlık düzeyi ve esneklikten dolayı eğitim bilimleri çalışmaları için uygun bir yöntemdir (Türnüklü, 2000). Araştırmacılar tarafından literatür detaylı ve derinlemesine incelenmiş ve daha sonra görüşme formu oluşturulmuştur. Araştırmanın amacına yönelik hazırlanan sorular, alan uzmanlarının ve okul öncesi öğretmenlerinin de alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Araştırma sorularına uygun olarak hazırlanan görüşme formu, iki bölüm ve sekiz açık uçlu sorudan oluşmaktadır. İlk bölümde öğretmenlerin kişisel bilgileri, ikinci bölümde ise değerler eğitime yönelik sorular yer almaktadır.

Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Çalışmada yer alan sorular için; öncelikle literatür araştırması yapılarak, taslak mülakat soruları oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından hazırlanan taslak mülakat soruları, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliğini sağlamak için öncelikle üç alan uzmanından ve iki okul öncesi öğretmeninden görüş alınmıştır. Daha sonra mülakat sorularının anlaşılabilirliği ve niteliği hakkında emin olmak amacıyla, çalışma grubunda yer almayan üç okul öncesi öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama neticesinde mülakat soruları yeniden düzenlenmiştir.

Yapılan çalışma için Fırat Üniversitesi Etik Kurulu’nun 16.04.2019 tarih ve 323541 sayılı kararında etik açıdan uygunluk kararı verilmiştir.

Verilerin Analizi

Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan görüşmeler, araştırmacılar tarafından kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler yazılarak metne dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi hem yazılı hem de sözel olan tüm materyallerin sistemli ve objektif olarak incelemesine sağlayan bir yaklaşımdır (Tavşancıl & Aslan, 2001). İçerik analizi yöntemi kullanılarak verilerin tanımlanması ve verilerde saklı olan gerçeklerin ortaya çıkması amaçlanmaktadır.

Verilerin analizinde öncelikle öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar çözümlenmiştir. Daha sonra öğretmenlerin vermiş oldukları ifadelerin benzerliğine göre gruplamalar yapılmıştır. Görüşme verilerinin aktarımında etik ilkeler göz önünde bulundurularak görüşmeye katılan kişilerin isimleri metin içinde verilmemiş ve her öğretmene bir numara belirlenerek Ö1, Ö2, Ö3...Ö33 şeklinde kodlama yapılmıştır. Bu şekilde kodlanan katılımcıların cevaplarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Görüşme verileri sayısallaştırılarak frekans olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliğini sağlamak için toplanan veriler, araştırmacılar arasında birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmiş, daha sonra araştırmacıların değerlendirmeleri karşılaştırılmıştır. Değerlendirme sonuçları, üç alan uzmanı tarafından değerlendirip, önerileri dikkate alınarak araştırma bulguları oluşturulmuştur. Aşağıda çalışma grubuna sorulan görüşme soruları çerçevesinde okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşleri yorumlanmıştır. Her bir maddeye ilişkin bulgular tablolarda özetlenmiştir.

BULGULAR

1.Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin değerler eğitimi ile görüşlerine yönelik soru yöneltmiştir. Öğretmenlerin yanıtları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile İlgili Görüşleri

Görüşler	f
Okul öncesi dönemde değerler eğitimi mutlaka verilmeli	12
Eğitimin her aşamasında programda yer verilmeli	10
Kişilik gelişimi için gereklidir	10
Bireye ve topluma katkı sağlar	8
Ailede başlar okulda pekiştirilir	5

Tablo 2’de, öğretmenlerin değerler eğitime ilişkin görüşleri farklılık göstermektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu “Okul öncesi dönemde değerler eğitimi mutlaka verilmeli”(f=12), “Eğitimin her aşamasında programda yer verilmeli”(f=10) cevaplarını verdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin bir kısmı ise “Ailede başlar okulda pekiştirilir”(f=5),“Toplumsal değerlerin aktarımı için gereklidir”(f=3) şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Ö19 numaralı öğretmen görüşlerini “*Kişilik gelişiminin büyük bir bölümünü oluşturan okul öncesi dönemde değerler eğitimi, kişiliğe katkı sağlayacak en önemli unsurlardır.*” şeklinde ifade etmiştir.

Ö32 numaralı öğretmen görüşlerini “*Değerler eğitimi toplumsal kurallar, ahlak kuralları, maneviyat açısından çok önemlidir. Ailede verilen bu değerler okulda pekiştirilirse kalıcı olacaktır.*” şeklinde ifade etmiştir.

2.Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öncelikli Olarak Kazandırılmasını Öngördükleri Değerler

Görüşmenin ikinci sorusunda öğretmenlerin değerler eğitiminde öncelikli olarak verilmesi gereken değerler ile ilgili görüşleri sorusu yöneltilmiş. Öğretmenlerin yanıtları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Öncelikli Olarak kazandırılmasını Öngördüğü Değerler

Görüşler	f
Sevgi	32
Saygı	30
Hoşgörü	25
Dürüstlük	10
Vatanseverlik	10
Yardımseverlik	9
Sorumluluk	9
Adalet	9
Sabır	7
Özgüven	4
Güven	3
Merhamet	3

Tablo 3’te, okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu kazandırılması öncelikli değerler olarak *sevgi* (f=32) ve *saygı* (f=30) değerlerini belirtmişlerdir. Sevgi ve saygı değerlerine en yakın olarak ağırlıklı yoğunlaştıkları bir diğer değer *hoşgörü* (f=25) kavramı olmuştur. En az öncelikli gördükleri değerler, *özgüven* (f=4), *güven* (f=3), *merhamet* (f=3), şeklindedir.

Görüşmenin ikinci sorusuna Ö45 numaralı öğretmenin yanıtı: “*Elbette ki hiçbir değer kavramı önemsiz görülemez. Ancak hoşgörü kavramının diğerlerine göre öncelikli olarak kazandırılması gerektiğini düşünüyorum. Birey sevmediklerine dahi hoşgörülü davranmayı mutlaka öğrenmelidir.*” şekilde olmuştur.

Ö20 numaralı öğretmenin cevabı: “*Özellikle sevgi ve saygı değer kavramlarının öncelikli olarak kazandırılması gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde olmuştur.

Ö4 numaralı öğretmen bu soruya: “*Değerler eğitiminde sevgi, saygı, dürüstlük ve görgü kuralları kavramlarının ilk olarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde yanıt vermiştir.

3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öğrencilere Kazandırmakta Zorlanmadıkları Değerler

Görüşmenin üçüncü sorusunda öğretmenlere değerler eğitiminde öğrencilere kazandırmakta zorlanmadıkları değerlere yönelik görüşleri nelerdir sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin yanıtları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4.

Öğretmenlerin Öğrencilere Kazandırmakta Zorlanmadıkları Değerler

Görüşler	f
Sevgi	15
Sorumluluk	11
Yardımseverlik	9
Saygı	7
Dürüstlük	5
Görgü Kuralları	4
Empati	3
Merhamet	3
Hoşgörü	3
Dostluk	2
Hepsini zorlanmadan kazandırabilirim	2

Tablo 4’te görüldüğü gibi öğretmenler ağırlıklı olarak *sevgi* (f=15) kavramını vermekte zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Sevgi kavramından sonra en kolay verdikleri değer *sorumluluk* (f=11) olduğu görülmektedir.

Ö12 numaralı öğretmen görüşlerini: “*Sorumluluk kavramını verirken zorlanmıyorum çünkü diğer değer kavramlarına göre daha somut çalışmalarla aktarılabilir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Ö18 numaralı öğretmen bu konuda şöyle görüş bildirmiştir: “*Merhamet ve yardımlaşma kavramlarını diğer değer kavramlarına göre daha rahat bir şekilde öğrencilere aktarabiliyorum.*”

4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kazandırmakta Zorlandıkları Değerler

Görüşmenin dördüncü sorusu öğretmenlerin değerler eğitiminde öğrencilere kazandırmakta zorlandıkları değerlere yönelik görüşleri nelerdir sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin yanıtları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.
Öğretmenlerin Kazandırmakta Zorlandığı Değerler

Görüşler	f
Sabır	16
Saygı	9
Empati	8
Hoşgörü	7
Sorumluluk	6
Hiçbiri	6
Yardımlaşma	4
Adalet	4
Sevgi	2
Alçakgönüllülük	2
Görgü Kuralları	2
Vatanseverlik	2

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin kazandırmakta en çok zorlandıkları değer *sabır* (f=16) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerden 6'sı değerleri öğrencilere kazandırırken *hiçbir değer* kavramında zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Kazandırmakta en az zorlandıkları değerler ise; *sevgi* (f=2), *alçakgönüllülük* (f=2), *vatanseverlik* (f=2), *görgü kuralları* (f=2) şeklinde olmuştur.

Ö11 numaralı öğretmen dördüncü soru ile ilgili görüşünü: “*Yeterli zaman verildiği takdirde bütün değerleri zorlanmadan kazandırabilirim.*” şeklinde ifade etmiştir.

Ö2 numaralı öğretmen: “*Saygı kavramını kazandırmakta zorlanıyorum.*” şeklinde yanıt vermiştir.

Ö10 numaralı öğretmenin bu konuda beyan ettikleri şu şekildedir: “*Değer kavramları arasında çocuklara aktarmakta beni en çok sabır ve saygı kavramlarıdır.*”

5. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminde Kullandığı Etkinlikler

Görüşmenin beşinci sorusu öğretmenlerin değerler eğitiminde kullandıkları etkinlikleri nelerdir sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin yanıtları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.
Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Kullandığı Yöntem ve Teknikler

Görüşler	f
Drama	21
Hikaye	17
Oyun	11
Aile katılımı	7
Müzik etkinliği	5
Örnek olay	5
Görsel çalışmalar	4
Gezi	3
Rol model olarak	3
Sanat etkinliği	2
Gösterip yaptırma	1

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin değerleri kazandırmada tercih ettikleri etkinlikler arasında en fazla *drama* olduğu görülmektedir (f=21). Yoğunlaşılan diğer iki

cevap; *hikâye* (f=17) ve *oyun* (f=11) şeklindedir. En az kullanılan etkinlik ise *sanat etkinliği* (f=2) ve *gösterip yaptırma* (f=1) olduğu görülmüştür.

Beşinci soru ile ilgili görüşünü Ö20 numaralı öğretmen: “*Yaparak yaşayarak öğrenmenin daha kalıcı olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle drama tekniği kullanarak öğretmek verimli oluyor.*” şeklinde ifade etmiştir.

Ö8 numaralı öğretmen: “*Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik yaparken en çok oyun yöntemine başvuruyorum.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Ö29 numaralı öğretmen: “*Değerler eğitimi kazandırmak için sıklıkla kullandığım yöntemler; oyun ve drama.*” şeklinde yanıt vermiştir.

6. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Öğretiminde Yaşadıkları Sorunlar

Altıncı soruda öğretmenlere değerler eğitimi öğretiminde yaşadıkları sorunlar nelerdir sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin yanıtları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Öğretmenlerin Değerler Öğretiminde Yaşadıkları Sorunlar

Görüşler	f
Ailenin kültür yapısı	17
Değerlerin soyut kavramlar olması	11
Mekân ve materyal yetersizliği	7
Davranışta kalıcılığı sağlayamama	5
Sınıf mevcudunun fazla olması	4
Önceden kazanılmış davranışları değiştirememe	3

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimi öğretiminde yaşadıkları sorunlar altı başlık altında kategorileştirilmiştir. En çok sorun yaşadıkları konuların başında *ailenin kültür yapısı* (f=17) ve ardından *değerlerin soyut kavramlar olması* (f=11) gelmektedir. Sorunlar arasında *sınıf mevcudunun fazla olması* (f=4) ve *önceden kazanılmış davranışları* değiştirememe (f=3) daha az ifade edilmiştir.

Altıncı soru ile ilgili görüşlerini Ö23 numaralı öğretmen: “*En büyük sorun aileler, okulda öğretilen davranışlar evde pekiştirilmediği için sorun yaşıyorum.*” şekilde belirtmiştir.

Ö19 numaralı öğretmen bu soruya: “*genellikle kalıcılık sağlayamamakta sorun yaşıyorum, bu konuda aileler duyarsız davrandıkları için sorun yaşamaktayım.*” şeklinde yanıt vermiştir.

7.Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminin Daha Etkili Şekilde Öğrenilmesine/Öğretilmesine Yönelik Önerileri

Yedinci soruda öğretmenlere Değerler eğitiminin daha etkili şekilde öğrenilmesine/öğretilmesine ilişkin önerileri nelerdir sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin yanıtları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Öğretmenlerin Değerler Eğitiminin Daha Etkili Şekilde Öğrenilmesine Yönelik Önerileri

Görüşler	f
Aile katılım çalışmalarına daha çok yer verilmeli	13
Öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmeli	9
Uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilmeli	7
Doğru davranış görüldüğünde çocuk ödüllendirilmeli	5
Görsel materyal kullanımı artırılmalı	3
Öğretmen rol-model olmalı	2
Büyük grup etkinliklerine yer verilmeli	2

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin cevapları doğrultusunda yedi kategori oluşturulmuştur. Öğretmenlerin değerler eğitiminin daha etkili şekilde öğrenilmesine yönelik önerileri arasında *aile katılım çalışmalarına daha çok yer verilmeli* görüşünün çoğunlukta olduğu görülmektedir (f=13). Akabinde görüş çoğunluğu *öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmeli* yönündedir (f=9). *Görsel materyal kullanımı artırılmalı* (f=3), *öğretmen rol model olmalı* ve *büyük grup etkinliklerine yer verilmeli* (f=2) cevaplarının daha az ifade edildiği görülmüştür.

Yedinci soruya Ö22 numaralı öğretmen: “Öğrencilerin yanında aileler de sürece dahil edilebilir. Çünkü okuldaki kazanımlar aile tarafından desteklenirse davranış kalıcılığı daha fazla olur diye düşünüyorum.” şeklinde cevap vermiştir.

Ö24 numaralı öğretmenin yanıtı ise şu şekilde olmuştur: “Konu ile ilgili materyal eksiklikleri giderilmeli ve ailelere bu konuda bilgilendirme çalışmaları yapılmalı.”

Ö49 numaralı öğretmenin bu konudaki görüşleri şöyledir: “Ailelere değerler eğitimi konusunda eğitimler verilmeli ve öğretmenler de muhakkak seminerlere tabi tutulmalı.”

8.Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitiminde Ailelere Yönelik Görüş ve Önerileri

Sekizinci soruda öğretmenlere Değerler eğitiminde ailenin etkileri ve ailelere yönelik öğretmenlerin önerileri nelerdir sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin yanıtları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.

Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Ailelere Yönelik Görüş ve Önerileri

Görüşler	f
Ailelere değerler eğitimi ile ilgili seminerler verilmeli	17
Aileler etkinlik sürecine dahil olmalı	9
Aile rol-model olmalı	6
Okulda yapılan etkinliklerle ilgili ailelere bilgilendirici notlar gönderilmeli	4

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerin cevapları doğrultusunda oluşturulan beş kategori arasından *ailelere değerler eğitimi ile ilgili seminerler verilmeli* (f=17) kategorisinde yoğunlaştıkları görülmekteyken *ailelere bilgilendirici notlar gönderilmeli* (f=4) görüşü daha az belirtilmiştir.

Ö3 numaralı öğretmen görüşlerini “Büyük bir bölümünün aileye ait olduğunu düşünüyorum. Model olma yoluyla öğrenen çocuklarımıza yalnızca sözleriyle değil

davranışlarıyla da örnek olmaları noktasında öneride bulunabilirim.” şeklinde belirtmiştir.

Ö39 numaralı öğretmen bu konuda şunları beyan etmiştir: “*Aile ile işbirliği içine girmeden bu konudaki çalışmaların anlam kazanacağını düşünüyorum.*”

Ö42 numaralı öğretmen: “*Okulda yaptığımız çalışmaların amacına ulaşabilmesinin tek yolu ailenin çocuğa örnek olabilmesi.*” olarak görüşlerini ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Değerler; insanları bir araya getirerek ve onların iyi bireyler olarak hayatlarına devam etmesini sağlayan olgulardır. Her bireyin bu değerlere sahip olması için de değerler eğitimi verilmektedir. Değerler eğitimi yaşam boyu devam etse de ilk olarak erken çocukluk döneminde vermeye başlanmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocukların bu değerleri öğrenmesine rehberlik edecek olan okul öncesi öğretmenlerinin bu sürece dair görüşleri büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin derinlemesine belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın birinci sorusunda okul öncesi öğretmenlerine değerler eğitimiyle ilgili olarak; öğretmenlerin çoğunluğu değerler eğitiminin okul öncesi dönemde verilmesi gerektiğini ve bunun kişilik gelişimi için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sürecin eğitim hayatının her aşamasında olması gerektiğini ve bunun bireye ve topluma katkı sağlayacağını düşündükleri görülmüştür. Pekdoğan ve Korkmaz (2017), araştırma sonuçlarına bağlı olarak, insani ve evrensel değerlerin erken yaşlarda kazandırılmasının çocuğun yaratıcılık, kendini kontrol edebilme, kendini ifade edebilme becerilerini destekleyerek yaşamlarını kaliteli hâle getirmelerinde son derece önemli olduğunu belirtmişlerdir. Uzun ve Köse (2017); Kozikoğlu (2018) yapmış oldukları çalışmalarda benzer şekilde değerler eğitime okul öncesi eğitiminde başlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

Araştırmanın ikinci sorusunda, öğretmenlerin öncelikli olarak kazandırılması öngördüğü değerler, “sevgi”, “saygı” ve “hoşgörü” kavramlarında yoğunlaştığı görülmüştür. Dere ve Yavuzay (2020) ve Ünlü ve Kaşkaya (2018) değerler eğitiminde öncelikli olarak, öğretmenlerin saygı, dürüstlük ve adalet değerlerinin verilmesi gerektiğini belirtirken, Ulusoy (2016); hoşgörü, saygı değerlerinin olması gerektiğini belirtmiştir. Mahmood vd. (2017) ise öğretmenlerin hoşgörü, kararlılık, sempatiklik değerlerini öncelikle olarak kazandırılması gerektiğini savunmuştur. Aral ve Kadan (2018); Kozikoğlu (2018) ise öğretmenlerin okul öncesi eğitiminde aynı şekilde sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerinin öncelikli olarak verilmesi gerektiğini belirtirken; sorumluluk değerinin de bu dönemde verilmesinin önemini vurgulamıştır.

Araştırmanın üçüncü sorusunda, okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilere kazandırmakta zorlanmadıkları değerlerin “sevgi” ve “sorumluluk” olduğunu, çünkü bu değerlerin aktarımında somut etkinliklerin yapılabilirliğinin daha fazla yer aldığını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın dördüncü sorusunda ise öğretmenlerin öğrencilere kazandırmakta zorlandıkları değerler “sabır”, “saygı” ve “empati” dir. Öğretmenlerin bir kısmı ise hiçbir değeri kazandırmada zorluk yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci sorusunda; öğretmenlerin değerler eğitimi anlatırken “Drama” ve “Hikaye” ve “Oyun” etkinliklerini kullandıkları görülmüştür. Tokdemir (2007) örnek olay, gösterim; Akbaş (2004) öğrencilere örnek olma, hikâye anlatma, örnek

olay kullandıkları görülmüştür. Yapılan çalışmalara bakıldığı zaman genellikle öğretmenlerimizin değerler eğitimi anlatırken benzer etkinlikler kullandıkları görülmektedir.

Araştırmanın altıncı sorusunda; öğretmenlerin değerler eğitimi çalışmalarında ailenin kültürel yapısı, soyut kavramların anlaşılabilmesi, materyal yetersizliği ve sınıf mevcudunun fazla olması yaşadıkları sorunlar olarak dile getirmişlerdir. Akpınar & Özdaş (2013) yapmış oldukları çalışmada, sınıfların kalabalık olması değerler eğitiminin verilmesinde sorun olarak görülmüştür. Ayrıca Dere ve Yavuzay (2020); Gür vd.(2015), ailenin değerler eğitiminde verilen değerlerin, öğrenciye kazandırılmasında ailenin kültür yapısının önemini belirtmişlerdir. Okulda öğrenilen değerlerin aile içerisinde zorluklar yaşandığı ve evde sürekliliğinin sağlanamadığını vurgulamışlardır. Yanpar ve Yalar, (2011); Baysal (2013) ; Akbaş (2004); Kurtulmuş vd. (2014); Özleşmiş (2019) yapmış oldukları çalışmada, benzer şekilde değerler eğitiminde ailelerin, değerler eğitiminde önemli bir öneme sahip olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla değerler eğitiminde ailenin büyük bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Araştırmanın yedinci sorusunda; Öğretmenlerin değerler eğitimi daha etkili şekilde öğretmeye yönelik önerileri ise değerler eğitimi aktarırken yaşadıkları sorunlara yönelik verdikleri cevaplarla tutarlılık göstermektedir. Grubun çoğunluğu aile katılım çalışmalarına daha fazla yer verilmesini önermiştir. Ayrıca öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi ve uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilmesi şeklinde önerilerde bulunmuşlardır.

Araştırmanın sekizinci sorusunda ise ailelere değerler eğitimiyle ilgili seminerler verilmesi gerektiğini ve ailelerin etkinlik sürecine dâhil olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre ise bir takım önerilerde bulunulmuştur. Bunlar; ailelere değerler eğitimiyle ilgili seminerler verilmesi gerektiği ve ailelerin etkinlik sürecine dâhil olmalarının önemi üzerinedir.

Öğretmenler ailelere değerler eğitimi kalıcı hâle getirmek ve okuldaki çalışmalarını pekiştirmek adına bilgilendirici notlar ve evde uygulayabilecekleri etkinlik örnekleri göndermelidir.

Öğretmenlere daha faydalı olması için öğretilmesi gereken değerlerin, örnek etkinlikler ile birlikte öğretim programının içerisinde yer almasına dikkat edilmelidir.

Öğrencilerin daha fazla etkinlik yapabilmesi ve kazandırılması gereken değerlerin daha kalıcı olması için sınıf mevcudu azaltılmalı ve materyal eksikliği giderilmelidir.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmaya katılan tüm yazarlar, araştırmanın tasarlanması, verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve çalışmanın yazılması aşamasında eşit olarak katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (Değerlerinin) ilköğretim II. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akpınar, B. & Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 105-113.
- Aral, N. & Kadan, G. (2018). 2013 okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 113-131.
- Aral, N., Kandır, A. & Can Yaşar, M. (2002). *okul öncesi eğitim, okul öncesi eğitim programı*. Ya-Pa Yayınları.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Dere, İ. & Yavuzay, M. (2020). Sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, 61-91. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.607187>
- Gür, Ç., Koçak, N., Şirin, N., Şafak, M., & Demircan, A. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara örneği. *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 78-91.
- Kozikoğlu, İ. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2698-2720.
- Kurtulmuş, M., Tösten, R. & Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. Kademe öğretmenlerinin değerler eğitimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 27(12), 281-305.
- Kurtuluş, K. (2010). *Araştırma yöntemleri*. Türkmen Kitabevi.
- MacNaughton, G., Hughes, P. & Smith, K. (2007). Young children's rights and public policy: Practices and possibilities for citizenship in the early years. *Children & Society*, 21(6), 458-469.
- Mahmood, M., Rizvi, S. A. & Perveen, U. (2017). Value related practices used by teacher educators at a public university. *Islamabad. Journal of Education and Educational Development*, 4(2), 301-320.
- Ogelman, H. G. & Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 81-100.
- Oğuzkan, Ş. & Oral, G. (2003). *Okul öncesi eğitimi*. Milli Eğitim Basımevi.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. Epsilon Yayınları.
- Özleşmiş, N. (2019). *İlkokul hayat bilgisi dersi kapsamındaki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods (3rd ed.)*. London: Sage Publications.
- Pekdoğan, S. & Korkmaz, H. İ. (2017). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37).
- Tavşancıl, E. & Aslan E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları.

Kuloğlu, A., Yaşar, Z., & Özer, M. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimiyle ilgili görüşleri.

- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Ulusoy, K. (2016). Tarih öğretmenlerine göre Türkiye’de birlik beraberliğin güçlenmesi ve uzlaşi kültürünün geliştirilmesi sürecinde gerekli ortak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(32), 103-126.
- Uzun, M. & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 305-338.
- Ünlü, İ. & Kaşkaya, A. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2656-2679.
- Yanpar Y. T. & Yalar, T. (2011). Değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ve bir program modülü örneğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 38(10), 79-98.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi* (25. Baskı). Remzi Kitabevi.

Extended Abstract

Purpose

Teachers try to teach children the values specified in the preschool curriculum through different activities and practices in the preschool period. Therefore, teachers' views on values and values education become very important. With this study, it was aimed to examine preschool teachers' views on values education.

Method

Since this study aimed to investigate preschool teachers' views on values education in depth, the case study design, one of the qualitative research methods, was used in line with the aim of the study. The teachers working in public schools in Elazığ province in the 2018-2019 academic year constituted the study group of the research. Furthermore, 48 preschool teachers determined by convenience sampling method voluntarily participated in the study. This study was a qualitative research in which the data were collected by the semi-structured interview technique.

With regard to the questions included in the study, a literature search was first performed and draft interview questions were prepared. For the draft interview questions prepared by the researcher, opinions were first obtained from three field experts and two preschool teachers in order to ensure the reliability and validity of the study. Then, a pilot study was conducted with three preschool teachers who were not included in the study group in order to ensure the comprehensibility and quality of the interview questions. As a result of the pilot application, the interview questions were reorganized.

The interviews conducted to determine the views of preschool teachers on values education were recorded using a tape recorder. The recorded data were transcribed and converted into text. The data obtained were subjected to content analysis.

In the analysis of the data, teachers' responses were first analyzed. Then, groupings were made according to the similarity of teachers' statements. In the transfer of interview data, the names of people were not given in the text by considering the ethical principles, and the teachers were coded as T1, T2, T3... T33 by assigning a number to each teacher. Direct quotations from the responses of the participants coded in this way were included.

The collected data were evaluated independently among researchers in order to ensure the reliability and validity of the study, and then, researchers' evaluations were compared. The evaluation results were evaluated by three experts and the research findings were formed by taking into account their recommendations.

Findings, Discussion and Conclusion

Values are phenomena that bring people together and allow them to continue their lives as good individuals. Values education is also provided for each individual to have these values. Although values education continues for life, it is first provided in early childhood. The views of preschool teachers, who will guide children in early childhood to learn these values, on this process are of great importance. In this study, it was aimed to determine the views of pre-school teachers on values education in depth.

In the first question of the study, with regard to values education, the majority of preschool teachers indicated that values education should be provided in the preschool period and that it was important for the development of personality. They stated that this process should be included in every stage of education life and that it would contribute to the individual and society.

In the second question of the study, it was observed that the values that were predicted to be primarily gained by teachers were concentrated in the concepts of "love", "respect" and "tolerance".

In the third question of the study, preschool teachers indicated that "love" and "responsibility" were the values that they did not have difficulty in making students gain them. In the fourth question of the study, "patience", "respect" and "empathy" and "tolerance" were the values that teachers had difficulty in making students gain them. Some of the teachers indicated that they had no difficulty in the acquisition any value.

In the fifth question of the study, it was observed that the teachers used "Drama" and "Story" and "Game" activities while teaching the values education. They stated that they did not use travel, role modeling, art activities and demonstration activities a lot. In the sixth question of the study, teachers reported that the cultural structure of the family, incomprehensibility of abstract concepts, insufficient space and material, and large class size were the problems faced by them in values education studies. Some of the teachers indicated that they had difficulty in changing the previously acquired behaviors while teaching the concept of values.

In the seventh question of the study, teachers' recommendations for more effective teaching of values education were consistent with their responses for the problems faced by them while providing values education. The majority of the group recommended to include more family participation activities, to provide teachers with in-service training and to include more applied activities. Furthermore, they also indicated that the child should be rewarded in case of proper behaviors. They stated that the use of visual

materials should be increased to ensure a better learning of the student and permanence while teaching the values.

In the eighth question of the study, they recommended that families should be provided with seminars on values education and that families should be included in the activity process. Family has an important place in values education. Therefore, they stated that the family should be role model for the child.

According to the results of the study, preschool teachers and families can be provided with education on exactly what the content of values education includes. It may be beneficial for teachers to always keep families in the process by regularly providing them with feedback on permanent and non-permanent value concepts in students during parent-teacher meetings.

Etik Kurul Belgesi: Yapılan çalışma için Fırat Üniversitesi Etik Kurulunun 16.04.2019 tarih ve 323541 sayılı kararında etik açıdan uygunluk kararı verilmiştir.